

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه اصفهان

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

گروه زبان و ادبیات فارسی

پایان نامه ی کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی

بررسی و تحلیل صور خیال در مجموعه اشعار شمس لنگرودی

استاد راهنما:

دکتر حسین آقا حسینی

استاد مشاور:

دکتر سیده مریم روضاتیان

پژوهشگر:

فاطمه علی پور

اسفند ماه 1389

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات،
ابتکارات و نوآوری های ناشی از تحقیق موضوع
این پایان نامه متعلق به دانشگاه اصفهان است.

دانشگاه اصفهان

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

گروه زبان و ادبیات فارسی

پایان نامه ی کارشناسی ارشد رشته ی زبان و ادبیات فارسی

خانم فاطره علی پور تحت عنوان

بررسی و تحلیل صور خیال در مجموعه اشعار شمس لنگرودی

در تاریخ ۸۹/۱۲/۱۸ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه ... عالی... به تصویب نهایی رسید.

امضا

۱- استاد راهنمای پایان نامه دکتر حسین آقا حسینی با مرتبه ی علمی دانشیار

امضا

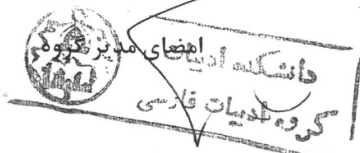
۲- استاد مشاور پایان نامه دکتر سیده مریم روضاتیان با مرتبه ی علمی استادیار

امضا

۳- استاد داور داخل گروه دکتر علی اکبر احمدی دارانی با مرتبه ی علمی استادیار

امضا

۴- استاد داور خارج از گروه دکتر حمیدرضا قانونی با مرتبه ی علمی استادیار

تقدیر

از دست و زبان که برآید   کنز عهده ی شکرش به درآید

شکر و سپاس یزدان پاک را که به من توفیق فوشه چینی از خرمن ادب، معرفت و دانش عطا فرموده و پنجره های باغ دلم را به سوی نور و شکوفایی گشود.

خالصانه ترین قدردانی و سپاسگذاری تقدیم به استاد ارجمند و گرانقدرم جناب آقای دکتر مسین آقامسینی که در انجام این پژوهش راهنما و یاریگر بودند و از دانش و معرفت ایشان بهره بردم.

و همچنین از زحمات خانم دکتر روضاتیان، که با دقت نظر و نکته سنجی های ارزشمند خود مشاوری این پایان نامه را برعهده داشتند، صمیمانه تشکر و قدردانی می نمایم.

با سپاس و قدردانی از دوست عزیز و فرزانه خانم زینب زارع که بی نهایت از راهنمایی های بی دریغشان بهره بردم. بی شک طی این مرحله بی همراهی ایشان ممکن نبود. برایشان آرزوی سعادت و توفیق دارم.

تقدیم به

مادرم

که گام های شکفتن را جاری ساخت و دست
هایش چه روشن، تاریکی هایم را دور کرد.

روح پدرم

که به جایگاه شکفتن ها و رستن های ابدی نهفته است.

چکیده

صور خیال جوهر اساسی شعر است. شاعر به مدد نیروی تخیل، تجربه‌های ذهنی و عینی خود را بیان می‌کند. به طوری که شعر به واسطه نیروی تخیل به کلامی هنری و دلنشین تبدیل می‌شود. شمس لنگرودی از جمله شاعران معاصر است که برای خیال‌انگیزی اشعارش به تزیین کلامش نمی‌پردازد بلکه هدف وی این است که برای مخاطب آنچه را که خود تصویر می‌کند عینی و ملموس سازد تا کلماتش واضح‌تر و شفاف‌تر به نظر برسد. بنابراین شمس لنگرودی با صور خیال قوی و محکم خود، چیزی ملموس و عینی در اختیار قوه تخیل خواننده قرار می‌دهد تا بتواند همان چیزی را که حس کرده، تصویر کند. پژوهش حاضر کوششی است برای بررسی و تحلیل یکی از متون معاصر ادبیات فارسی از دیدگاه صور خیال. این پژوهش شامل پنج فصل است. در فصل نخست، جمع‌بندی فشرده‌ای از شعر و عناصر سازنده آن (تصویر، زبان، عاطفه، اندیشه و تخیل)، تعاریف چهار عنصر اصلی بیانی (تشبیه، استعاره، مجاز، کنایه) ارائه شده است. در دیگر فصل‌ها به تحلیل و بررسی ساختار، کاربرد و کارکرد این عناصر خیال پرداخته شده است و سعی شده با ذکر شرح و نقد بهترین نمونه‌های شعری، تصویری درست از تخیل شعری شمس لنگرودی ارائه شود. در پایان هر فصل نیز نمودارهایی از بسامد و میزان کاربرد انواع صور خیال ارائه و نتیجه‌گیری نهایی بیان شده است. متن مورد استفاده در این پژوهش، "مجموعه اشعار شمس لنگرودی" انتشارات نگاه سال 1387 است. با توجه به این‌که در زمینه شعر شمس لنگرودی، منبع درجه اول یافت نشد، به مقاله‌ها و پژوهش‌هایی که در زمینه شعر او صورت گرفته مراجعه شد. اما در مورد بحث اصلی صور خیال به منابع درجه اول اساتید برجسته اشاره شده است. این مجموعه بر اساس معیارهای نقد کهن و جدید مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است.

کلید واژه‌ها: صور خیال، تصویر، تشبیه، استعاره، مجاز، کنایه

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: کلیات

1.....	مباحث نظری
1.....	1-1- درآمد
1.....	2-1- شعر و زبان
2.....	3-1- شعر و عاطفه
2.....	4-1- شعر و اندیشه
2.....	5-1- شعر و تصویر
4.....	6-1- شعر و تخیل
5.....	1-6-1- تشبیه
5.....	2-6-1- استعاره
6.....	3-6-1- کنایه
7.....	4-6-1- مجاز
7.....	7-1- شعر نو
8.....	8-1- شعر سپید
8.....	9-1- شعر سپید و شمس لنگرودی
9.....	10-1- سالشمار زندگی شمس لنگرودی
11.....	11-1- آثار شمس لنگرودی

فصل دوم: تشبیه

17.....	1-2- درآمد
18.....	2-2- ساختار تشبیه
18.....	1-2-2- تصویر پردازی
19.....	عناصر طبیعی
19.....	عناصر اسطوره
20.....	عناصر انتزاعی و تجریدی
21.....	2-1-2-1- ماهیت تصویر

35.....	6-6-2- تشبیه تلمیح .....
36.....	7-2- انواع تشبیه از دیدگاه ذکر یا حذف ادات تشبیه و وجه شبه .....
36.....	1-7-2- تشبیه مفصل .....
37.....	2-7-2- تشبیه مؤکد .....
37.....	3-7-2- تشبیه مجمل .....
38.....	4-7-2- تشبیه بلیغ .....
38.....	1-4-7-2 تشبیه بلیغ اسنادی .....
38.....	2-4-7-2 تشبیه بلیغ اضافی .....
40.....	8-2- وجه شبه مفرد، متعدد، مرکب .....
40.....	1-8-2- وجه شبه مفرد .....
40.....	2-8-2- وجه شبه متعدد .....
40.....	3-8-2- وجه شبه مرکب .....
40.....	9-2- وجه شبه تحقیقی، تخیلی و دوگانه .....
40.....	1-9-2- وجه شبه تحقیقی .....
41.....	2-9-2- وجه شبه تخیلی .....
41.....	3-9-2- وجه شبه دوگانه .....
	فصل سوم: استعاره
50.....	1-3- درآمد .....
51.....	2-3- ساختار استعاره .....
51.....	1-2-3- تصویرپردازی .....
51.....	عناصر طبیعی .....
52.....	عناصر اسطوره .....
52.....	عناصر انتزاعی و تجریدی .....
53.....	1-1-2-3- کارکرد تصویر .....
53.....	1-1-1-2-3- تصاویر سوررئال .....
53.....	تصویری .....
53.....	واژگانی .....

54.....	2-1-1-2-3- تصاویر رمانتیک
54.....	تأثیر در احساس
54.....	دلالت ضمنی
55.....	همزادی با احساس و معنی
55.....	2-2-3- طبیعت گرایی
57.....	3-3- کاربرد استعاره
57.....	1-3-3- استعاره مصرحه مطلقه
58.....	2-3-3- استعاره مصرحه مجرده
59.....	3-3-3- استعاره مصرحه مرشحه
59.....	4-3- استعاره مکنیه تخیلیه
60.....	1-4-3- استعاره مکنیه غیر اضافی
60.....	2-4-3- استعاره مکنیه به صورت اضافه
61.....	1-2-4-3- اضافه ای که مضاف الیه آن اسم باشد
61.....	2-2-4-3- اضافه ای که مضاف الیه آن صفت باشد
62.....	5-3- تشخیص
65.....	6-3- آنیمیسیم (جاندار انگاری)
66.....	7-3- استعاره تبعیه
67.....	1-7-3- استعاره در فعل
67.....	2-7-3- استعاره در صفت
68.....	8-3- برجسته سازی
68.....	1-8-3- برجسته سازی در فعل
68.....	2-8-3- برجسته سازی در صفت
69.....	9-3- استعاره از حیث جامع
69.....	1-9-3- استعاره قریب
70.....	2-9-3- استعاره بعید
71.....	3-9-3- وجه شبه (جامع) تحقیقی
71.....	4-9-3- وجه شبه (جامع) تخیلی

فصل چهارم: کنایه

1-4-1- درآمد	78
2-4-2- ساختار کنایه	79
1-2-4-1- تصویرپردازی	79
عناصر طبیعی	79
طبیعت گرایي	80
1-1-2-4-1- کارکرد تصاویر کلاسیک	81
تقلید	81
حقیقت نمایی	82
تناسب و هماهنگی	82
3-4-3- کاربرد کنایه	83
1-3-4-1- کنایه از فعل و مصدر	83
2-3-4-2- کنایه از صفت	84
3-3-4-3- کنایه از موصوف	84

فصل پنجم: مجاز

1-5-1- درآمد	87
2-5-2- ساختار مجاز	88
1-2-5-1- تصویرپردازی	88
طبیعت گرایي	88
1-1-2-5-1- کارکرد تصاویر کلاسیک	89
تقلید از طبیعت	89
نگاه به گذشته	89
3-5-3- کاربرد مجاز	90
1-3-5-1- مجاز به علاقه محل و حال (ظرف و مظروف)	90
2-3-5-2- مجاز به علاقه جزئیت	90
3-3-5-3- مجاز به علاقه سبب و مسبب (علت و معلول)	91

صفحه

عنوان

94..... نتیجه گیری

98..... منابع و مأخذ

فهرست شکل ها

صفحه

عنوان

- شکل (1-2) کاربرد تشبیه به اعتبار محسوس و معقول بودن طرفین 42
- شکل (2-2) کاربرد مشبه به های حسی 43
- شکل (3-2) کاربرد انواع تشبیه به لحاظ شکل ظاهری 44
- شکل (4-2) کاربرد انواع تشبیه از دیدگاه ادات و وجه شبه 45
- شکل (5-2) کاربرد تشبیه به اعتبار مفرد، مقید و مرکب بودن طرفین 46
- شکل (6-2) کاربرد وجه تشبیه از جهت مفرد، متعدد و مرکب بودن 47
- شکل (7-2) کاربرد وجه تشبیه از جهت تحقیقی و تخیلی و دوگانه 48
- شکل (1-3) کاربرد استعاره در شعر شمس لنگرودی 73
- شکل (2-3) کاربرد استعاره به لحاظ قریب و بعید بودن طرفین 74
- شکل (3-3) کاربرد وجه تشبیه تحقیقی و تخیلی 75
- شکل (1-4) کاربرد کنایه به اعتبار مکنی عنه 85
- شکل (1-5) کاربرد مجاز به اعتبار علاقه 92

فهرست جدول ها

صفحه

عنوان

- جدول (1-2) کاربرد تشبیه به اعتبار محسوس و معقول بودن طرفین 42
- جدول (2-2) کاربرد مشبه به های حسی 43
- جدول (3-2) کاربرد انواع تشبیه به لحاظ شکل ظاهری 44
- جدول (4-2) کاربرد انواع تشبیه از دیدگاه ادات و وجه شبه 45
- جدول (5-2) کاربرد تشبیه به اعتبار مفرد، مقید و مرکب بودن طرفین 46
- جدول (6-2) کاربرد وجه تشبیه از جهت مفرد، متعدد و مرکب بودن 47
- جدول (7-2) کاربرد وجه تشبیه از جهت تحقیقی و تخیلی و دوگانه 48
- جدول (1-3) کاربرد استعاره در شعر شمس لنگرودی 73
- جدول (2-3) کاربرد استعاره به لحاظ قریب و بعید بودن طرفین 74
- جدول (3-3) کاربرد وجه تشبیه تحقیقی و تخیلی 75
- جدول (1-4) کاربرد کنایه به اعتبار مکنی عنه 85
- جدول (1-5) کاربرد مجاز به اعتبار علاقه 92

پیشگفتار

الف) تبیین مسأله پژوهشی و اهمیت آن:

... «یکی از راه های شناخت اندیشه و نظام ذهنی یک شاعر یا نویسنده، بررسی و تحلیل صور خیال اثر اوست. صور خیال (تشبیه، استعاره، مجاز، کنایه) ابزاری است که شاعر برای انتقال تصاویر ذهنی خود به دیگران از آن بهره می گیرد. مضمون یا درون مایه بسیاری از آثار ادبی، از طریق ارتباط تصویری و صور خیال بروز پیدا می کند، نه در اظهارات صریح شاعر یا نویسنده» (ایبیرمز، 1384: 67). هر یک از تصویر های شعری به تنهایی، یا در ترکیب، بیانگر حالت یا صفتی است. شاعری که قلبش با زندگی و طبیعت می تپد با آن که این همسرایی با حیات را ندارد در ارائه تصویرها و ترسیم صور خیال یکسان نیست و بر روی هم شعر هر کس و به ویژه تصویر او، نماینده روح و شخصیت روانی اوست (ر.ک. شفیع، 1370: 91). « شعر شمس لنگرودی، حاصل حرکت تخیل تازه ای است که ویژه اوست و به شعر هیچ شاعر پیش از خود شبیه نیست و چنین می نماید که وی بر جاده های کوبیده حرکت نمی کند. خود، با حرکت خود جاده می سازد و چون من خواننده همراه او می روم چنین می اندیشم که انگار از این جاده ساحلی تا به حال به دریا نگاه نکرده ام» (حقوقی، 1371: 112-100).

در این رساله، مجموعه اشعار شمس لنگرودی که شامل دفترهای: رفتارشنگی، در مهتابی دنیا، خاکستر و بانو، جشن ناپیدا، قصیده لبخند چاک چاک، چتر سوراخ، اشعاری برای تو که هرگز نخواهی شنید، نت هایی برای بلبل چوبی، پنجاه و سه ترانه عاشقانه، باغبان جهنم و ملاح خیابانهاست به عنوان منبع اصلی کار در نظر گرفته شده تا ضمن بررسی اشعار شمس لنگرودی از نظر صور خیال و عناصر سازنده آن سبک خاص شمس لنگرودی را با معیارهای صور خیال تبیین کند.

ب) اهداف:

- 1- بررسی عناصر سازنده صور خیال در مجموعه اشعار شمس لنگرودی.
- 2- بررسی و تحلیل صور خیال در مجموعه اشعار شمس لنگرودی.
- 3- تبیین سبک خاص شمس لنگرودی با معیارهای صور خیال.

پ) فرضیات و پرسشها:

- 1- صور خیال در شعر شمس لنگرودی اغلب برگرفته از محیط جغرافیایی زندگی اوست.
- 2- با توجه به محیط زندگی و شرایط اجتماعی، صور خیال در شعر شمس لنگرودی از عناصر زنده و پویا پدید آمده است.
- 3- آیا نوآوری های شمس لنگرودی در شعر سبک تازه ای را پدید آورده است؟

ت) پیشینه تحقیق:

تاکنون اثر مستقلی در زمینه صور خیال در شعر شمس لنگرودی و بررسی و تحلیل آن تألیف نشده است. اما در مورد صور خیال در شاعران معاصر آثار متعددی هست که از میان آنها می توان به منابع زیر اشاره کرد.

- 1- پویانی (1381): مقاله ای در مورد بررسی زبان و تصاویر خیال و عوامل پدید آمدن تصویرهای خیالی در غزلیات قیصر امین پور است.

۲- احمدیان (1387): در این پایان نامه صور خیال (تشبیه، استعاره، مجاز...) و ویژگی های سبکی دو شاعر قیصر امین پور و نصر الله مردانی بررسی و تحلیل شده است.

۳- عاملی رضایی (1380): در این مقاله، سعی شده صورت های مختلف خیال در اشعار فروغ به تفکیک ارائه شود.

۴- سمیعی (1369): این مقاله، در مورد بررسی ویژگی های شعری (فضاسازی، سوررئالیسم، اغراق، سبک...) شمس لنگرودی است.

۵- معقولی (1385): این کتاب، گزینه ای از مصاحبه های شمس لنگرودی، از نخستین مصاحبه (اول مرداد 1370) تا مصاحبه های پایان سال 1383 است.

بنابراین موضوع بررسی و تحلیل صور خیال در مجموعه اشعار شمس لنگرودی موضوع جدیدی است و با توجه به بررسی های انجام شده تا کنون تحقیقی در این زمینه صورت نگرفته است.

ث) روش تحقیق و مراحل آن:

روش تحقیق در این رساله بر اساس مطالعات کتابخانه ای و اسنادی است و در مراحل زیر انجام می شود:

- 1- بر اساس کتاب های بلاغی تعاریفی از صورخیال (تشبیه، استعاره، مجاز و کنایه) داده خواهد شد.
  - 2- با توجه به تعاریف مذکور از مجموعه شعر شمس لنگرودی یادداشت برداری می شود.
  - 3- مطالب دسته بندی و طبقه بندی می شود.
  - 4- هرکدام از مطالب مربوط به صورخیال در دسته خود جای خواهد گرفت و انواع تشبیه و استعاره و کنایه و مجاز نیز دسته بندی می شود.
  - 5- بسامد هر یک از انواع صورخیال به صورت آماری و نمودار ارائه می شود.
  - 6- مهمترین مطلب پس از این مراحل تجزیه و تحلیل صورخیال بر اساس بسامد و نمودارها خواهد بود.
  - 7- تدوین و ویرایش نهایی.
- لازم به ذکر است با توجه به اینکه مبنای کار مجموعه اشعار شمس لنگرودی است که در یک مجموعه گردآوری شده است، فقط به ذکر شماره صفحات اکتفا می شود.

فصل اول:

مباحث نظری

1-1- درآمد

شعر زاینده احساسات و عواطف آدمی است و سخنی زیبا، خیال‌انگیز و موزون است که از روحی حساس سرچشمه گرفته و موجب التذاذ روحی شود. شاعران و نظریه‌پردازان معاصر، تعاریف متعددی از شعر دارند که از مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

"شعر ترکیبی است از عواطف و تخیلات و تصاویر ذهنی با کلمات و اوزان" (روزبه، 1381: 16). شفیع کدکنی معتقد است: "شعر گره‌خوردگی عاطفه و تخیل است که در زبانی آهنگین شکل گرفته باشد" (شفیع کدکنی، 1386: 86). بنابراین در تعریف شعر عوامل متعددی از قبیل عاطفه، تصویر، زبان، خیال، اندیشه دخالت دارد که خیال مهم‌ترین عامل تأثیرگذار در شعر شناخته شده است.

1-2- شعر و زبان

شعر هنری کلامی است که دارای معناست و از آنجا که در زبان اتفاق می‌افتد محصول کارکرد زیبایی‌شناسی زبان است (ر.ک. احمدی، 1372: 38). زبان نهادی اجتماعی تعریف شده، نهادی برآمده از زندگی اجتماعی است که افراد جامعه را به هم پیوند داده است (ر.ک. خانلری، 1343: 20). شاعران برای بیان عاطفه و اندیشه و تخیل، زبانی متناسب به کار می‌گیرند و سعی می‌کنند با به کارگیری واژگان و جملات زبان به شکلی تازه و بدیع گرهی را در زبان ایجاد کنند و خواننده را به درنگ و تأمل وا دارند تا در کالبد زبان روح تازه‌ای بدمد و خواننده

از تأمل در آن و درک زیبایی‌هایش لذت کسب نماید. در حقیقت زبان ظرفی است که شاعر یا نویسنده، مظهر (اندیشه، عاطفه و تخیل) خود را در آن می‌ریزد و به مخاطب معرفی می‌کند.

1-3- شعر و عاطفه

عاطفه شعری، نسبت احساسی است که در یک لحظه خاص میان "شاعر با یک پدیده دیگر" برقرار شود. مثلاً ممکن است شاعر با دیدن پدیده‌ای نسبتی شاد برقرار کند و با دیدن پدیده‌ای دیگر نسبتی غمگین (ر.ک. زرقانی، 1387: 30). عواطف هنری و شاعرانه به سه دسته تقسیم می‌شود: الف) عواطف فردی: در این نوع عاطفه، شاعر من فردی را محور قرار می‌دهد و از احساسات شخصی خود سخن می‌گوید (مانند شاعران رمانتیک). ب) عواطف جمعی: شاعر بر اساس «من» جمعی از زبان مردم سخن می‌گوید (مانند شاعران اجتماعی مشروطه و معاصر). ج) عواطف نوعی (بشری): شاعر بر اساس «من» بشری، فراتر از زمان و مکان، از زبان انسان به طور مطلق سخن می‌گوید (مانند شاعران فیلسوف و عارفی چون خیام، مولوی، حافظ و ...) (ر.ک. روزبه، 1381: 17).

1-4- شعر و اندیشه

شعر، هنری کلامی است که منحصر به خیال و وزن نیست. بلکه برای بررسی و شناخت شعر باید به عنصر تفکر و اندیشه هم توجه کرد و در نتیجه شعر را کلامی نامید موزون و آهنگین که از تلفیق و ترکیب خیال و اندیشه به وجود می‌آید. بیان و القای عنصر اندیشه در هر شعر، هدف شاعر است. از آنجایی که "هسته زبان شعر"، بخش اندیشگی آن است "چگونه گفتن" شاعر و توجه به محتوای شعری از اهمیت والایی برخوردار است و شاعر هنگامی موفق می‌شود که بتواند عمق اندیشه‌اش را افزایش دهد (ر.ک. زرقانی، 1387: 34).

1-5- شعر و تصویر

در مباحث ادبی، «شعر ساختی است که همه عناصر در آن همبستگی کامل و متقابل با یکدیگر دارد» (یوتادیه، 1378: 36). و پیچیده‌ترین شکل قابل تصور سخن است که چندین نظام مختلف را در هم فشرده یعنی؛ تابعی از سازمان‌بندی درون الفاظ است (ر.ک. ولک، 1373: 15). شعر جایگاه ویژه‌ای برای بروز تجلی اندیشه شاعر دارد، شاعر از طریق تصویر می‌تواند اندیشه خود را بیان کند. در حقیقت تصویر (image) از پر بسامدترین اصطلاحات در بلاغت است که از دیرباز مطرح بوده و نه تنها در ادبیات، بلکه در شاخه‌های دیگر علوم از جمله

روان‌شناسی، نقاشی و غیره نیز مورد نظر بوده است. در لغت‌نامه‌های انگلیسی برای این واژه، معانی زیر آمده است: «بدل، کپی، عکس، مجسمه، هیأت، سایه و شمایل» بلاغیون و منتقدان معاصر عرب نیز واژه‌های «صوره» و «تصویر» را معادل ایماژ به کار برده‌اند. در فارسی، کلمه خیال در برابر ایماژ مطرح شده؛ زیرا خیال در معنی: «سایه، عکس، شبه، پرهیب و غیره است و در نقد ادبی و بلاغت فارسی اصطلاح "تصویر" مقبولیت عام یافته است» (فتوحی، 1386: 139). تصویر، نمایانگر صورت‌های ذهنی شاعر است. شاعر با مدد از قدرت الهام و تخیل خود، واژگان و عبارات و تصاویری زیبا خلق می‌کند. شعر که محصول لحظات شهودی شاعر است، از گره خوردن عاطفه و تخیل پدید آمده و زبان شعر یعنی تصویر، بیانگر این درهم آمیختگی هنری است. بنابراین شعر در نهاد خود به تصویر نیازمند است و بدون وجود آن، گیرایی چندانی ندارد و به قولی «شعر عالی، آمدنی است و برخاسته از حالات روحی خاصی است که نمی‌توان تصویر را از آن منفک کرد» (عقداپی، 1381: 20). تصویر در شعر هر شاعر ویژگی‌هایی دارد و به طرز خاصی بیان می‌شود و در واقع تصویر اندیشه معنایی (محتوا) شعر شاعر را می‌رساند. در این راستا برای تحلیل ساختار تصویر شعر شمس لنگرودی، می‌توان آفرینش ادبی را بر اساس سلسله مراتب تحلیل ساخت «مجموعه اشعارش» در سه ساختار «سوررئالیست»، «رمانتیک» و «کلاسیک» ملاحظه کرد. بر اساس نظریه فتوحی، تصویر به دو دسته اثباتی و اتفاقی تقسیم می‌شود. تصاویر اثباتی شامل تصاویر کلاسیک است که در تصویر کلاسیک شاعر یا معادله سازی می‌کند یا تشابه و تقارن به کار می‌برد. شمس لنگرودی در عرصه مجاز و کنایه از این شیوه بهره برده است. اما در تصاویر اتفاقی که حالت الهامی دارد و به صورت یک جرقه ناگهانی و تصادفی از ترکیب امور متغایر حاصل می‌شود و نیز سرشار از عناصر عاطفی و تجارب روحی شاعر است. شاعر با کاربرد تمهیدات خاص تصویر را از سطح زبان فراتر می‌برد و به عمق می‌رساند. شمس لنگرودی در عرصه تشبیه و استعاره این عمل را انجام داده است. (یعنی از طریق تصاویر رمانتیک و سوررئال) (ر.ک. فتوحی، 1386: 58-60).